

Dr. sc. Viktor Palić

PREDMETI ZALOGA U POSLOVANJU DUBROVČANA I BOSANACA U XIV. I XV. STOLJEĆU

Uvodni dio

Radi neposrednog gospodarskog iskorištavanja stvari, među ljudima nastaju različiti odnosi. U građanskopravnom smislu nazivaju se stvarno-pravnim odnosima. Skup pravnih pravila kojima se oni uređuju predstavljaju stvarno pravo u objektivnom smislu.¹

U subjektivnom smislu stvarno pravo čine različita ovlaštenja glede stvari.²

U građanskom pravu broj stvarnih prava određen je propisom, a vezuje se za načelo zatvorenog broja stvarnopravnih odnosa (*numerus clausus*).³

Poznata su ova **stvarna prava**:

- pravo vlasništva (stvarna prava na vlastitoj stvari),
- pravo služnosti,
- založno pravo,
- pravo stvarnog tereta,
- pravo građenja, koja četiri stvarna prava čine stvarno pravo na tuđoj stvari, a često se nazivaju i sektorskim pravima.

Od pobrojanih prava na tuđoj stvari, nas će svakako posebice zanimati založno pravo.

Založno je *pravo* stvarno pravo na određenoj stvari ili pravu (zalogu) koje svoga nositelja, založnog vjerovnika, ovlašćuje da određenu tražbinu, ne bude li mu o dospijeću ispunjena, namiri iz vrijednosti zaloga, ma čiji on bio.

¹ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, X. Izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2006., 189. (dalje: *Građansko pravo*).

² Ibidem, 190.

³ U pravnoj teoriji zatvoreni broj stvarnih prava naziva se i rimskim kriterijem.

Založnom, pravu založnog vjerovnika odgovara obveza založnog dužnika da trpi namirenje iz vrijednosti svoje stvari ili prava.⁴

U praksi se uvijek postavljalo pitanje namirenja iz dužnikove imovine. Usporedno s dužnikovom osobnom odgovornosti (što je podrazumijevalo i odgovornost cjelokupnom imovinom) razvijala se svijest o sigurnijem osiguranju vjerovnika. Otklon ove nesigurnosti omogućio je institut založnog prava.⁵

No, založno je pravo akcesorno pravo, budući da njegovo postojanje ovisi o opstojnosti tražbine, odnosno osiguranja kome služi.⁶

Objekti založnog prava (zalog) mogu biti:

- pojedinačno određena pokretna stvar,
- pojedinačno određena nepokretna stvar i
- pojedinačno određeno imovinsko pravo.

Cilj založnog prava jest namirenje vjerovnika iz objekta koji mu je založen.

Pignus, ručni zalog, vezivao se za založno pravo na pokretninama, a hipoteka za založno pravo na nekretninama. Ipak, vremenom se iskristaliziralo stajalište po kome se razlika između ova dva zaloga očituje u činjenici ima li ili ne založni vjerovnik posjed zaloga. Predaja stvari vezuje se za zalog na pokretninama, a hipoteka za založno pravo bez predaje stvari vjerovniku u posjed.

Samo založno pravo se stječe po osnovi pravnog posla, sudske odluke i zakona.

Zaštita založnog prava ostvaruje se odgovarajućim tužbama.

Prestaje: propašću zaloga, prestankom tražbine, odreknućem založnog vjerovnika, ovršnom prodajom zaloga, istekom roka i ispunjenjem raskidnog uvjeta, zaštitom tuđeg povjerenja, ukinućem i ispunjenjem pretpostavaka.

Povijesna dimenzija

U rimskom je pravu bilo vrijedno osiguranje tražbine vjerovnika, stoga se vodilo računa o jamčenju stvari, te se posrednim putem dolazilo do

⁴ Građansko pravo, op.cit., 335.

⁵ Simonetti, P.: *Založno pravo-posebno o hipoteci*, zbornik radova – "Vlasništvo i druga stvarna prava u praksi", Zagreb, 1990., 176.

⁶ Eisner, B., Horvat, M.: *Rimsko pravo*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1948., 292.

učinka zaloga. U tu svrhu razvijao se institut fiducije. Ona je služila ne samo kao sredstvo za osiguranje tražbine (*fiducia cum creditore*), već i kao pravni posao kojim se stvar prenosila u vlasništvo vjerovnika uz pogodbu da se nakon namirenja ista vrati dužniku (*pactum fiduciae*) i mogućnost da je dužnik izgubi u slučaju namirenja duga (*lex commisoria*). Jednostavno rečeno zalog je bio zamjena za neizvršeno namirenje duga.

Prvotno je favorizirana predaja stvari vjerovniku (*pignus*, ručni zalog), da bi se kasnije razvilo pravo zaloga bez predaje istog u posjed založnog vjerovnika (hipoteka). Njega je protežirao pretor razvijajući interdikt dobivanja posjeda (*interdictum Salvianum*) i štetio zakupniku (*colonus*). Međutim, kao založno pravo zaštićeno protiv svakoga javlja se tek onda kada u tom smislu djeluje putem tužbe (*actio in rem ili actio Serviana*).⁷

U početku su samo tjelesne stvari mogle biti predmet zaloga, a potom i tražbine (*pignus nominis*), kao i samo založno pravo (*pignus pignus, subpignus*).⁸

Recepciju rimskog prava prihvaćaju i kasnija barbarska prava, pa i njemačko u srednjem vijeku. Ovdje se ima u vidu opće (pandektarno) pravo.⁹

Zakonsko založno pravo protezalo se na unijete stvari u iznajmljeno nepokretno dobro. Osnovni uvjet za ovakvo stajalište bila je namjera da se iste trajno koriste. Takvo založno pravo odnosilo se i na plodove koje je pobirao zakupac.¹⁰

Kodifikaciju sličnoga sadržaja usvojilo je u XVI. stoljeću i austrijsko područje, posebice u Tirolu.

Iako se založno pravo razvilo, iz ugovornih odnosa, još od rimskih vremena, i u srednjem se vijeku zasnivalo jedino na zakonskom propisu. Smatralo se da izvire iz samog zakona, iako su mu izvorište bili sporazum stranaka ili njihova volja.¹¹

Ipak, založno je pravo bilo podloga dispozicije građana u službi zaštite njihovih osobnih prava. Ono se moglo i isključiti ili ograničiti na samo pojedine predmete.

⁷ Ibidem, 293-295.

⁸ Ibidem, 295.

⁹ Matijević, I., *O zakonskom založnom pravu porabodavca*, Svetlost, Beograd, 1938., 15.

¹⁰ Ibidem, 16.

¹¹ Ibidem, 21.

Slučajevi zaloga

Poznata bosanska obitelj trgovaca Obradovića (braća Oberko i Vukosav) iz Goražda bavila se raznim aktivnostima na svom području, u Bosni, pa i šire. Kroz kreditno-trgovinsku djelatnost došli su do većeg kapitala. On se i uvećavao počevši od 1420. godine. Zajam su podizali kod poznatog suknara Petra Pantele.¹² Vukosav je Obradović sukno nabavljao ne samo u Dubrovniku, već i u raznim talijanskim gradovima, posebice u Firenzi. Najčešće se zaduživao kod Dubrovčanina Klementa Bodačića, a u zalog je davao brokat i neke svilene tkanine.¹³

U drugom slučaju, povodom podizanja zajma kod Jeronima de Johannisa iz Firence, u zalog je dao dva pojasa i jednu tacnu. Ti su predmeti bili od srebra, a tacna, povrh toga, i pozlaćena.¹⁴

Smatra se da je predmete zaloga radi izmirenja duga, vjerovniku ili jamcu, polagao u nazočnosti svjedoka. Njih je mogao podići tek po uplati duga, koji su bili i u većim iznosima.

Poneki su domaći trgovci, koji se u kreditno-trgovačkim poslovima javljaju samo jedanput, najčešće propali. Ipak, ne znači da su ako su bili dužnici samo u jednom slučaju nestali s trgovačke scene. Primjerice, Pavle je Marković samo jednom bio dužnik na veću sumu novca. Na ime zaloga Rusku Tuhoviću morao je dati u zalog jedan srebrni pojas.¹⁵

Poznati goraždanski trgovac koji je trgovao gletom i žitom zadužio se kod Dubrovčanina Dobruška Pribijića. U zalog, zajedno s bratom, predao je jedan srebrni pojas, koji je mogao podići tek po isplati obveza i duga za jamstvo.¹⁶

Domaći ljudi su kod dubrovačkih vjerovnika u zalog ostavljali različite predmete koji se kao zabilježeni spominju na različitim mjestima.

Poznato je da je Radič Kopijević-Ozrisaljić u Samoboru kod Radiča Bogčinovića ostavio tacne, nož, male žlice i čaše, kao i pehare koji su bili od

¹² DAD, Deb. Not. 13, fol. 250, 6. XII 1420. Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene u Bosanskom društvu u XIV i XV stoljeću*, 1986., 77. (dalje: Ekonomsko socijalne promjene). Usp. Kovačević, D., *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Djela Naučnog društva BiH, knj. 18, Sarajevo, 1961., 125., nap. 85. (dalje: Trgovina).

¹³ DAD, Deb. Not. 24, fol. 127, 30. VII 1449. Usp. Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene*, 77.

¹⁴ DAD, Deb. Not. 21, fol. 154', 25. VIII 1442.; Deb. Not. 74, fo. 127, 18. III 1449. Kovačević, D., *Trgovina*, 187.

¹⁵ DAD, Div. Not. 41, fol. 175, 16. VI 1457. Vidi Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene*, 165.'

¹⁶ DAD, Div. Not. 57, fol. 140, 20. XI 1473. Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene*, 191.

srebra.¹⁷

Uz oporuku Maroja Veseokovića, sačinjenoj u Fojnici, pronađen je i popis zaloga njegovih dužnika: tri zlatna prstena, nekoliko dugmadi, a od srebra: dvadeset čaša, dva pojasa i šezdeset prstenova.¹⁸

Dubrovački trgovac iz Fojnice, Doberko Stuparić, u oporuci je spomenuo zalog od deset prstenova.¹⁹

Oporuka počtenog viteza Pribislava Vukotića ističe dijamante i rubine.²⁰

Za novčane zajmove Sladoje Hvojević i Božidar Stuparić iz Fojnice na ime zaloga uzimali su i bisere.²¹

Purgar Vukosav, također iz Fojnice, predao je Marinu Veseokoviću jednu prostirku - tepih.²²

Već u prvoj polovini XIV. stoljeća bilo je domaćih ljudi iz Drine ("de Drina"), koji su se zaduživali kod dubrovačkih trgovaca. Tako je Stanulu, Ivan Kamenar predao sablju njegova brata Kraislava. Ona se koristila kao zalog za ranije posuđeni novac od strane njegova brata.²³

Dubrovački trgovci, koji su godinama boravili u Bosni, vodili su trgovačke knjige sa svim pojedinostima. U iste su upisivali imena svojih dužnika s iznosima duga. Tako su poznate trgovačke knjige Mihaila Lukevića iz Novog Brda,²⁴ Žore Bokšića, koji je bio i protovestijar bosanskog kralja, Petoje Ilića i dr.²⁵

Na svoje trgovačke knjige pozvao se i Maroje Veseoković iz Fojnice spominjući Vukovoja iz Nevisdraga, koji je kod njega založio tri prstena, što

¹⁷ DAD, Div. Canc. 73, fol. 113', 20. I 1467. Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene*, 196.

¹⁸ DAD, Test. Not. 15, fol. 149' – 150', 16. VII 1455. Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, 18, "Veselin Masleša", Sarajevo, 1978., 306. (dalje: Gradska naselja).

¹⁹ DAD, Test. Not. 21, fol. 65', 10. IX 1473.

²⁰ Thallóczy, L., *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München und Leipzig 1914., 438.

²¹ DAD, Test. Not. 15, fol. 149-150', 16. III 1455. Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene*, 198.

²² DAD, Test. Not. 15, fol. 150', 8. II 1455. Živković, P., *Ekonomsko socijalne promjene*, 198.

²³ Ib. 15, fol. 45', 23. X 1347. Usp. Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 41. i 42. Vidi bilj. 53.

²⁴ Dinić, M., *Iz dubrovačkog arhiva I*, posebna izdanja SAN, Beograd 1957, 35-90. Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 179.

²⁵ Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 179.

je točno označeno i u trgovačkoj knjizi.²⁶ Uz svoju oporuku priložio je cedulju s 42 dužnika i predmetima koje su isti založili.

Stanovnici Bosne, zadužuju se u novcu ili srebru, a budući da je bilo više malih iznosa glede zaduženja, mali zalog upućivao je na potrošačke kredite.²⁷

Zalozi domaćih ljudi koji se spominju od XIV. stoljeća, najčešće kod dubrovačkih trgovaca u Bosni,²⁸ odnose se na pojaseve, dugmad, prstenove, čaše, srebrne predmete, komade sirovog srebra, a ponekad i nekretnine.

Primjerice, u svojoj oporuci Pavko Stipašinić ističe da u zalogu drži kuću zlatara Stjepana jer mu isti duguje 62 dukata.²⁹

U biti, zalog se davao u nazočnosti dvije osobe. Uvjet je za to bio vršenje javne funkcije.

Srebrnu čašu, od oko 4 unče, u zalog je primio Maroje Nikolić, u nazočnosti kraljevog pristava u Bosni. Domaći trgovac ju je založio za vrijednost 2 perpera i 2 groša.³⁰

Predmeti koji su bili založeni u Bosni, podizani su u Dubrovniku.

Carinik hercegove majke, Milas, primio je srebrni pojas od nasljednika Benedikta i Nikole Benedikta Gundulića, koji je bio založen za 35 dukata i tek onda kada je dug bio podmiren.³¹

Dubrovački trgovac Mileta Radičević iz Fojnice, u jednoj vreći svoje kuće u Dubrovniku držao je predmete zaloga Božidara Stuparića: zlatne prstenove, žlice i srebrne pojaseve. Vrijednost podmirenja duga iznosila je sedam dukata.³²

U odnosima između Dubrovnika i Bosne, u poveljama i ugovorima međunarodne razine, pristav je uživao vrhunsko povjerenje kao osoba javne vjere: pristav od dvora, pristav kraljevstva, dvorski pristav.³³

U nazočnosti pristava dužnik iz Bosne predao je u Visokom dubrovačkom kreditoru zalog.³⁴

²⁶ Ib. 15, fol. 150', 8. II 1455. Usp. Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 180.

²⁷ Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 183.

²⁸ *Distributio Testamentorum* (Distr. Test.) 5, fol. 163, 6. VII 1395.

²⁹ DAD, Test. Not. 15, fol. 125-126, 23. XII 1454.

³⁰ DAD; Lam. de foris 4, fol. 164', 9. III 1420.

³¹ DAD, Div. Not. 4, fol. 4', 10. IV 1456.

³² DAD, Test. Not. 17, fol. 130'-131', 8. IV 1462. Usp. Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 186.

³³ Kostrenčić, M., *Fides publica (javna vera) u pravnoj istoriji Srba i Hrvata do kraja XV veka*, posebna izd. SAN, Beograd, 1930., 60-63.

³⁴ DAD, Lam. de foris 4, fol. 164', 19. III 1420.

Radojko Dobrojević kao zalag primio je deset čaša i pet pojaseva.³⁵

Također se zalagao i slijedeći nakit: naušnice, ukrasi za glavu (vijenac i coja), te križići i žlice.³⁶

Ponekad je kod predmeta zaloga označena težina, a za pojedine je objekte vrijednost izražena u novčanim jedinicama. Čaše su obično imale manju vrijednost (nekoliko dukata), ali bilo je i onih s velikom vrijednošću. Založena čaša Vlatka Đurđevića kod Radojka Dobrojevića imala je vrijednost od 113 perpera i 7 groša.³⁷

Kao predmet zaloga spominje se pojas od željeza ukrašen srebrom. Njega je u zalag dao domaći čovjek dubrovačkom trgovcu.³⁸ Pojasevi su bili karakterističan proizvod bosanskog zlatarstva, posebice zbog težine i srebra kojeg su sadržavali.

Maroje je Veseoković od Nikole Pokrajčića u zalag primio devet libara svile.³⁹

Domaći trgovac iz Goražda, Vukosav Obradović, u zalag za svoj dug predao je svilenu odjeću i platno od brokata. Zalag mu je po uplati duga vraćen u dubrovačkom notarijatu.⁴⁰

U Fojnici je Dragić Ostojić založio jednu šubu - veliki ogrtač za osam dukata, a njegov čovjek i kaput za 9 dukata, 50 perpera i 6 groša.⁴¹

Milivoj iz Bosne založio je vestu postavljenu krznom za 15 dukata.⁴²

Jedna je osoba po imenu Katarina založila svoje naušnice.⁴³

Fojničanin Božidar Mažibradić predao je u zalag jedan križ.⁴⁴

Dubrovački trgovac Radič Mišetić primio je u Fojnici, na ime zaloga, srebrni križ u vrijednosti od 3 dukata.⁴⁵

Zalagani su i biseri po Sladoju Hvojeviću i Božidaru Stupariću iz Fojnice.⁴⁶

³⁵ DAD, Test. Not. 13, fol. 182, 18. V 1444.

³⁶ Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 306.

³⁷ DAD, Test. Not. 13, fol. 182, 8. V 1444.

³⁸ DAD, Test. Not. 14, fol. 123, 19. VI 1449.

³⁹ DAD, Test. Not. 14, fol. 149'-150, 16. VII 1455.

⁴⁰ DAD, Deb. Not. 24, fol. 127, 18. II 1449.

⁴¹ DAD, Test. Not. 15, fol. 149-150', 16. III 1455. Usp. Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 316.

⁴² DAD, Test. Not. 17, fol. 51, 2. VI 1431.

⁴³ DAD, Test. Not. 10, fol. 154'-155', 26. XI 1436.

⁴⁴ DAD, Test. Not. 15, fol. 149-150', 16. III 1455.

⁴⁵ DAD, Test. Not. 14, fol. 123'-124, 19. VI 1449.

⁴⁶ DAD, Test. Not. 15, fol. 149-150', 16. III 1455; ib. 17, fol. 130'-131', 8. IV 1462.

Njih je od svojih dužnika kao zalog primio i trgovac iz Drijeva Radjko Dobrojević.⁴⁷

U Visokom su u zalog dana dva oklopa za iznos od 40 dukata.⁴⁸

U akcijama hvatanja nedužnog stanovništva u okolici Trebinja sudjevali su domaći ljudi koji su ih i prodavali u roblje Turcima. Ponekad su ih svojim novcem otkupljivali Dubrovčani. Zahvalni spasiteljima otkupljenici su dio svoje imovine zalagali kod dobročinitelja. Trebinjskog vlastelina Pavka Dobruškovića iz turskog je ropstva otkupio Antoje Simonov zvani Stulić. Platilo je 23 dukata i za to od Pavka dobio "*unam possessionem...positam in Tribigna in loco dicto Cizero*".⁴⁹

Interesantan je odnos nekih srednjovjekovnih propisa prema zalozima. Tako jedan izričito propisuje: "*Zalozu gde se našu, da se otkupljuju*".⁵⁰

Zalog se spominjao i povodom drugih stvari. Primjerice u statutarnoj odredbi o pravu gospodina kneza na aptagi (pristojbu), proizlazilo je da "*gospodin knez dobiva aptagi za neku stvar samo ako mu onaj koji ima primiti dugovanje daje zalog za visinu onog duga, to jest samo glavnice, pa donese odluku u njegovu korist, a ako ne, knez ne dobiva aptagi*".⁵¹

S druge strane, zalog (*pledge, mortgage*) do 1485.g., u klasičnom smislu Common Law-sudskog precedentnog prava, nije postojao u Engleskoj. Njega stvara Equity Law (sudska pravednost) u drugoj polovini XV. stoljeća. Razlog za uvođenje istog je učestalo slanje zamolbi zalagodavaca Kancelarovom sudu.⁵²

U XV. stoljeću obitelj Hranković bavila se kreditiranjem raznih osoba s teritorija Bosne, a posebice trga Drijeva. Roba se podizala kod talijanskih trgovaca. Jamstvo plaćanja duga u dogovorenom roku bili su objekti tipa pokretnina i nekretnina preuzeti od dužnika. Sredstvo plaćanja bila je i mjenica. Vjerovnici su se namirivali iz zaplijenjene imovine dužnika, koja se

⁴⁷ Kovačević-Kojić, D., *Gradska naselja*, 325., 326.

⁴⁸ Han, V., *La culture materielle des Balkans au Moyen Age i travers la documentation des Archives de Dubrovnik*, Balcanica III, Beograd, 1972., 159.

⁴⁹ Dinić, M., *Iz Dubrovačkog arhiva III*, 168-169, 15. XI 1486. Usp. Dinić, M., *Humsko-Trebinjska vlastela*, Beograd, 1967., 18. Tošić, Đ., *Trebinjska oblast u srednjem veku*, Istorijski institut, posebna izdanja San knjiga 30, Beograd, 1998., 174. Vidi tamo bilj. br. 215.

⁵⁰ Jasić, S., *Zakoni starog i srednjeg vijeka, Dušanov zakonik § 90*, Beograd, 1968., 179.

⁵¹ *Statut grada Dubrovnika*, sastavljen godine 1272., na osnovi kritičkog izdanja latinskog teksta B. Bogišića i K. Jirečeka priredili i na hrvatski jezik preveli A. Šoljić, Z. Šundrica i I. Veselić, Uvodnu studiju napisala Nella Lonza Dubrovnik, 2002., knj. III, XLVI. O aptagima, 221.

⁵² Kurtović, Š., *Opća povijest prava i države I. knjiga Stari i srednji vijek*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2005., 228.

prodavala na javnoj dražbi.⁵³

U knjigama Debita pored zadužnica nalazi se i veliki broj ugovora o trgovačkim društvima, ugovora o mirazima uzetim na kredit, priznanica o vraćenom dugu, priznanica o vraćanju pojedinih rata, ugovora o ustupanju tražbine i primanju depozita. Bilo je i ugovora o kreditima na osnovi zaloga nekretnina.⁵⁴

Zalog ima značajke neizravne prinude da se zajam povrati.⁵⁵

Ponegdje se dopuštalo korištenje zaloga založnom vjerovniku izrije-
kom da se to odnosi na osobu kod koje je bio zalog. Ta je praksa ukinuta
1496. godine.⁵⁶

Zaključak

Stanovnici Bosne i Dubrovčani, u XIV. i XV. stoljeću, kao prirodni i najbliži susjedi, dolazili su u razne poslovne situacije. Radi osiguranja i namire tražbina vjerovnika služili su se i založnim pravom. To pravo baziralo se na stvarnom pravu nad tuđim stvarima.

U smislu ostvarenja prava vjerovnika da mu dug dužnika, povodom predane ili upisane stvari, bude plaćen o dospijeću namirenje je slijedilo i putem naplate iz vrijednosti zaloga. Dužnik je za obvezu stvar morao najčešće predati i kao krajnju mjeru trpjeti namirenje vjerovnika iz iste.

U korist dužnika bio je moguć otkup tražbine radi čijeg namirenja je tekao postupak, otkup samog zaloga, dok je završna radnja bila ovršna prodaja zaloga.

Zalog je najčešće bio na pokretninama i tretiran kao ručni zalog na predanim stvarima (pignus), a protezao se i na nekretnine (hipoteka). Objekt zaloga mogle su biti stvari koje su se nalazile u prometu. Založni je vjerovnik imao osnovno pravo tražiti namirenje svoje tražbine iz vrijednosti predmeta opterećenih zalogom. Pogodba o založnom pravu nije imala samostalnu

⁵³ DAD, Lett. di Lev. VII, fol. 149', 6. III 1416; Div. Canc. XLII, fol. 26', 26. III 1422; fol. 67, 22. IX 1422; Div. Not. XXXII, fol. 29', 12. VI 1447; Div. Canc. LXV, fol. 26', 1. V 1455. Usp. Tošić, Đ., Dubrovačka porodica Hranković, Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku, sv. XXVI/1988, 97.

⁵⁴ Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine Djela, knjiga XLIX, Odjeljenje društvenih nauka knjiga 29, Ignacij Voje, *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*, Sarajevo, 1976., 28.

⁵⁵ Margetić, L., *Srednjovjekovno hrvatsko pravo-stvarna prava*, Zagreb, Rijeka, Čakovec 1983., 93.

⁵⁶ Trogirski statut=I. Strohal, *Statutum et reformationes civitatis Tragurii*, "MHJSM", vol. X, 1915., 1. III, cap. 141.

egzistenciju, budući da se založno pravo uzimalo kao akcesorno pravo, čija opstojnost ovisi o obvezi plaćanja novčane tražbine koju osigurava zalog.

U radu su opisani slučajevi s primjerima zaloga domaćih ljudi iz Bosne povodom zaduženja kod dubrovačkih trgovaca. To su bile situacije vezane za potrošačke kredite, trgovačke knjige, oporuke, zajmove, uz predaju zaloga i u nazočnosti svjedoka i njihovo podizanje po isplati i prihvaćenom jamstvu.

Kao objekti koji su služili za zalog spominju se: zlatni predmeti u obliku prstenova, čaša i raznih ukrasa, srebrnina u komadima i izradbama od iste, dugmad, pojasevi, štitovi, mačevi, odjevni predmeti najčešće od brokata i svile i razni drugi predmeti.

Mjesto njihova zalaganja bila su brojna staništa u Bosni kao što su: Visoko, Fojnica, Goražde, Trebinje, Drijeva i mnoga druga. Ponekad se takvo zalaganje događalo na prostorima izvan Bosne, primjerice u Novom Brdu, Firenzi i još nekim mjestima Italije.

Iako nije bilo predaje živih ljudi u zalog za otplatu duga, slučajevi isforsirane prodaje ljudi u roblje Turcima dovode i do drukčijih mišljenja. Ovo tim više što su te ljude iz ropstva otkupljivali neki Dubrovčani, a otkupljenici su radi zahvale dio svojih stvari zalagali kod otkupljivača i dolazili u poseban zavisan odnos.

Raznolikost predmeta zaloga i njihovo kretanje od minimalne do najviše vrijednosti utjecalo je na rasprostranjenost zaloga kao glavnog sredstva osiguranja namire vjerovnika.

OBJECTS OF PLEDGE IN BUSINESS RELATIONSHIPS BETWEEN CITIZENS OF DUBROVNIK AND BOSNIAN RESIDENTS IN 14TH AND 15TH CENTURY

Summary

In business relationships between citizens of Dubrovnik and Bosnian residents during the Middle Ages, as the insurance of settlement claims of creditors, was used the law of pledge on movable property, real estate and subjective property law. However, law of pledge include limited real right on a particular subject. Holder of such a rights, encumbrancer, had the authority that it's secured claim, which on maturity was not fulfilled, pay up from the value of certain items - the pledge. His everyday owner, mortgaging debtor, was required on such a suffering. Subject of the law of pledge was often given in the possession of the mortgaging lender (*pignus*). It was usually a word about a movable real property, while it was only recorded in the public

register when it was a word about real estate (*hypotheca*). In the article, for the XIV. and XV. century, are described various subjects which served as a pledge to ensure the settlement of claims of the creditors. In this sense, the value of the pledge or its accessories had to be cashed. However, there was a possibility to purchase the claim, owing to its settlement led the proceedings (*ius offerendi*), while distraint sale of pledge was also common.

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe
br. 4, Osijek, 2009.

Nakladnik:

Odsjek za povijest – Filozofski fakultet Osijek
Udruga povjesničara Slavonije i Baranje

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku
Prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku
Doc. dr. sc. Boško Marijan, Filozofski fakultet u Osijeku
Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru
Prof. dr. fra. Marko Karamatić, Franjevačka teologija Sarajevo
Prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli
Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar Pécs
Prof. dr. sc. Marta Dobrotková, Filozofická fakulta v Trnave

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Dr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Valentina Zovko, prof.

Računalna obrada i prijelom:

Ivan Nećak

Prijevod sažetaka na engleski:

Valentina Zovko, prof.

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka